

ONZE DE SETEMBRE

La Vanguardia va demanar a Albert Sánchez Piñol, que a l'exitosa novel·la *Victus* recrea la caiguda de Barcelona, que escrigués una crònica de la jornada de l'11 de setembre del 1714, com si aquell

dia hagués circulat pels carrers de la ciutat amb ulls de periodista. El fruit de tal encàrrec és "El dia que Déu va arribar tard", una vibrant narració enriquida amb detalls històrics inèdits que publiquem

sota aquestes línies. Albert García Espuche, gran estudiós de la vida local a inicis del segle XVIII, aporta a continuació un retrat dels usos i costums de la societat barcelonina de l'època.

El dia que Déu va fer tard

Albert Sánchez Piñol

L'últim dia de les llibertats catalanes, un dimarts, comença abans que surti el sol: a quarts de cinc de la matinada una descàrrega artillera anuncia l'assalt general. Als soldats que defensen els murs de Barcelona l'escenari de la batalla se'ls apareix com un paisatge truncat, discontinu. Les muralles derruïdes, els enderrocs que ha generat un bombardeig de mesos i mesos, oculten una part de l'horitzó. Per fortuna. D'aquesta manera als defensors els és impossible tenir una visió completa de l'enemic, de l'immens exèrcit que es llança a l'assalt. Si no fos nit fosca, si els obstacles en el camp de visió no els impedissin contemplar aquestes immenses, compactes files de soldats borbònics, els milers i milers d'uniformes de color blanc, les vint mil casaques d'un blanc cendrós, els escassos homes de la Coronela que es troben en primera línia podrien invocar aquells versos de *El paradís perdut* de John Milton: "Tot ho arrasa aquella pluja horrible d'enormes masses que, com neu espessa / el vast camp de batalla d'inundar no cessa".

L'impuls borbònic desborda les defenses. Malgrat l'oposició de la Coronela l'avanç és imparable. En molt poc espai de temps, els homes amb vestidures blanquinoses s'apoderen d'aquelles muralles i baluards, d'aquelles fortificacions que els han contingut durant tretze llargs mesos de setge. Quan el conseller en cap rep l'avís de l'assalt enemic es dirigeix al front, però ha de detenir-se al carrer Corders: les bales de l'enemic ja arriben fins a la capella d'en Marcús.

L'exèrcit borbònic ha pres un ampli perímetre de les muralles, la qual cosa, segons totes les normes de la poliorcètica, significa que Barcelona està perduda. La ciutat, doncs, ha caigut abans que surti el sol. Però heus aquí un imprevist: quan els granaders s'endinsen pels carrers de la Ribera les finestres s'omplen de fusells, i els desapareixen.

Els defensors es reagrupen. Totes les campanes de la ciutat repiquen. Centenars d'homes abandonen els seus llits per incorporar-se als batallons de la Coronela. Els catalans tenen

l'obligació de defensar el seu país a partir dels catorze anys. Es veuen homes madurs, fins i tot ancians, braç a braç amb adolescents que amb prou feines són més alts que el fusell que sostenen. Les dones exerceixen d'aiguaderes: aprovisionen els homes, sobretot de vi i aiguardent.

Quan el dia comença a clarejar tota la part oriental de Barcelona és un camp de batalla. Els barcelonins intenten recuperar les posicions perdudes en una sèrie d'assalts a la baioneta, salvatges, desmesurats, obscurs: ningú fa presoners. El Sol no apareix, és un dia rúfol, els núvols d'un

que el món no existís". El gris de les façanes del casc urbà, el gris del convent de Sant Pere de les Puel·les, l'últim edifici del carrer Sant Pere més Alt, on les monges han ocupat balconades i finestres, i arenguen els defensors. "Resistiu –els diuen–, que els àngels ja vénen en la nostra ajuda". El marquès de Varennes és catòlic, com el rei al qual serveix, però no té cap càrrec de consciència quan ordena als seus artillers que apuntin dues peces capturades contra el convent. Els canons desapareixen, la façana s'enfonsa, les monges moren. Els àngels no arriben.

la platja s'ha convertit en un campament estable, ple de tendes de lona. Els més religiosos resen per la salvació de la ciutat. Després de tot, no seria la primera vegada que una Barcelona assetjada se salva en l'últim instant. I els rumors. Alguns rumors diuen que el rei Carles ha enviat una legió germànica al rescat, uns altres que una flota anglesa apareixerà davant el port, com el 1705. La fe, en el fons, és un rumor.

Mentrestant, els barcelonins han coordinat dos grans contraatacs. Villarroya, amb el que queda de la cavalleria, inicia l'última

l'exèrcit francès. I l'exèrcit francès és el millor del món.

En l'altre contraatac, Casanova també és ferit. Quan el conseller en cap és evacuat s'inicia una petita disputa: algú ha d'ocupar el seu lloc com portaestendard de la bandera de Santa Eulàlia. Malgrat la desesperació del moment, i encara que sembli increïble, els nobles es barallen per l'honor d'ocupar un lloc tan arriscat, gairebé suïcida. El jove Jacint Oliver intenta arrabassar la bandera a l'ancià comte de Platsència. Aquest té setanta-un anys. El seu fill acaba de morir en combat. Tanmateix, flegmàtic, s'hi oposa: "Perdoni jove –li etziba–, però jo sóc l'alferes major, i ni l'edat ni el cansament m'impedirán sostenir la bandera".

La batalla no s'acaba, s'apaivaga. Cap a les onze hores els dos bàndols, esgotats, han fortificat els caps de carrer. El fossar de les Moreres està desbordat de cadàvers; Santa Maria del Mar s'ha reconvertit en hospital. Els catalans saben que ja no podran desallotjar l'invasor. I a l'altra banda de la barricada? La matança també ha estat una hecatombe. L'avanç de les tropes borbòniques pot seguir-se pel rastre de caiguts, centenars i centenars de cossos amb uniforme blanc, ara abatuts, inerts. Morts. La nit anterior un militar de l'exèrcit borbònic, un joveníssim oficial francès, va sorprendre als seus amics desprenent-se de les seves possessions. A aquest li regalava la seva pipa, a aquell altre un parell de sabates, a un tercer tots els seus diners. Quan li van preguntar el perquè d'una conducta tan estranya, el jove va respondre que –com a tants soldats en tantes guerres– havia tingut una premonició fatal: "Sé que demà entraré a Barcelona –els diu–, però mai no en sortiré". El jove oficial, per descomptat, tenia

raó: ara el seu cos és un més dels farcells blancs que jeuen a terra, arraulits i sense vida.

Un sacerdot, el pare Joan Malaver, es presenta al govern i aborda el conseller Feliu, tot urgent-lo a no rendir Barcelona, que Déu intercedirà. Feliu, escèptic, li contesta que la beateria ha fet més mal que bé a la defensa de la ciutat. Malaver intenta animar-lo: no és Déu el mateix avui que ahir? Així, doncs, encara pot salvar Barcelona. Llavors Feliu dona la resposta més sardònica que s'hagi sentit en aquest any llarg de setge: "Doncs més val que Déu s'afanyi, o serà massa tard".

Déu no arriba.●

ORIOLE MALET

El fossar de les Moreres està desbordat de cadàvers, Santa Maria del Mar s'ha reconvertir en hospital

gris fosc. El color que regeix aquest 11 de setembre de 1714 és el gris. El gris del cel, el gris de les runes, de les muralles mullades per les pluges dels dies anteriors. El gris de les fumeres aixecades per tantes i tantes armes disparades a l'uníson, que farà dir a un testimoni: "El fum feia

Hi ha un principi inexplicable en la fogositat de la defensa. Alguna cosa d'inhumana, o potser sigui un excés d'humanitat. Aquests batallons de civils, de forners i agricultors, d'ollers i tintorers, reben l'ordre d'atacar i reconquerir el baluard de Sant Pere, en mans de tropes d'elit franceses, i ho fan. L'extraordinari del cas és que al llarg de la jornada el baluard serà conquistat i perdut no una vegada ni dues, sinó onze. Sí, onze.

La platja de Barcelona està farcida de gentada. Són aquí des del mes d'abril, quan el duc de Pòpuli va iniciar un bombardeig criminal contra els edificis civils. Durant tots aquests temps

"Resistiu, els àngels ja vénen en la nostra ajuda", arenguen les monges des de Sant Pere de les Puel·les

càrrega a la plaça del Born, el centre neuràlgic de la Barcelona de l'època. Ell mateix és ferit en una cama, i descavalcat. "Segueixi la càrrega! –udola–. Davant meu ningú es retira!". Però la càrrega fracassa: els seus genets han topat amb el regiment Couronne, potser el més elitista de